

רשימת ספרי "בן מלך" שיצאו לאור עד עתה:

- תרומות
- סדרת ועומר וחג
- הסוכות
- ימי בין המצרים - גלות ומלחמה
- ימים נוראים
- חג הסוכות
- תוכנית
- ימי הפרים
- הגדה של פסח
- כניית מצוות התמידיות
- שמקדש
- חמנו ומסר
- שיר הירדים
- שבת קודש
- מידת הבטחון
- שומע ענינו
- ענינים בשי"ס ובגולה
- זמירות שבי"ק
- בראשית ח"א - נמארי
- מבוא במאמצי-חג
- בראשית ח"ב - נ"ך
- לך-תולדות
- בראשית ח"ג - דגא-יודי
- שמות ח"א - שמונה בשלח
- שמות ח"ב - מאמרי מבוא, יתרו-משפטים
- שמות ח"ג - ירו-מרה-קודי
- יקרא ח"א - יקרא-פגוע
- במדבר ח"א - במדבר-שלח
- במדבר ח"ב קורח-מטעי

ניתן להשיג: mechonbenmelech@gmail.com

באר"ב ניתן להשיג: salea@yefenofbooks.com | Warehouse: 8482450220

פרשת וארא תשפ"א
גליון מס' 140

בסייעתא דשמיא

אוצרות בן מלך

מתורתו של מו"ר רבינו הגדול רבי לייב מינצברג זצוק"ל רבה של קהל עדת ירושלים

פרשת וארא

ונראה שתחילה אמר לו הקב"ה שעליו לגאלם מצד עצם הדבר שהקים ברית עם האבות, ועבור זאת לבד כבר יש עליו לקיים את הברית. ושוב הוסיף טעם נוסף שיש סיבה נוספת לקיים את הברית, מכיון ששמע את נאקת בני ישראל, וזאת היא סיבה נוספת לזכור את הברית, ולהושיעם.

וכן ביארנו בפרשת שמות בפסוק - 'וישמע

וגם הקמותי את בריתי אתם לתת להם את מגוריהם וגו' וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם, ואזכור את בריתי (ו, ד-ה)

צריך ביאור מהו 'ואזכור את בריתי', אחר שכבר אמר בפסוק הקודם 'וגם הקימותי את בריתי אתם'.

וברשי"י - 'וגם אני - כמו שהצבתי והעמדתי הברית יש עלי לקיים, לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנואקים. אשר מצרים מעבידים אותם ואזכור - אותו הברית. כי בברית בין הבתרים אמרתי לו (בראשית טו, ד) וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי'.

כלומר שהברית היא היתה הסיבה לשמוע את נאקתם, ועל ידי ששמע את נאקתם אכן נתעורר לזכור לקיים את אותו הברית האמורה. ולפי זה הפסוק 'וגם אני שמעתי' הוא מחובר לפסוק הקודם, ושניהם ענין אחד.

אולם פשוט לשון הכתוב 'וגם' משמע שיש כאן סיבות נפרדות לגאולה, האחת מחמת ברית האבות אשר נשבע להם ה', ומלבד זאת סיבה נוספת מחמת נאקת בני ישראל,

בגליון

פרשת וארא

ביאורי פסוקים עמוד 1
וידעתם כי אני ה' עמוד 7

היכל השבת

כולם ישבעו ויתענגו מטובך עמוד 8

חכמה ומוסר

במצוותיו חפץ מאד עמוד 10

פרנס השבוע

שבט תשפ"א

עץ חיים היא למחזיקים בה

הוצאות הדפסת גליון זה נודבו לזיכוי הרבים
ע"י ידידנו הנכבד מחשובי אברכי קהילתנו מתומכי מכוננו
הרב ר' **משולם פרידמן** שליט"א
לרגל נישואי בנו הי"ו

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך
תעמוד לו ולמשפחתו להתברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה
לראות הצלחה וברכה בכל אשר יפנו

להנצחת תרומות "פרנס השבוע" החודש"
אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל: 054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל: 052-7616048

לקהל שוחרי תורת ה'בן מלך' ואוהבי התורה בכל מקום שהם

הננו בזה בקריאה של חיבה לשוחרי התורה,
להיות שותפים וידידים איתנים למפעל הכביר של מכוננו
להפיץ על פני תבל את אורו המיוחד והבהיר בתורה של

מורנו ורבינו בעל ה'בן מלך' זצוק"ל

ולתמוך בבית היוצר 'מכון כתבי בן מלך', אשר אך ורק מכוחו יוצאים
לאור כל גנוי תורתנו של רבינו ושיעוריו המרובים, כאשר זכינו לראות את
הכרכים הרבים נדפסים ויוצאים לאור עולם, ופתחו אופקים חדשים בפני
כלל שוחרי התורה

מהררי ציון יוצאת הקריאה, בואו לעזרת ה' בגבורים, המשימה הגדולה
עדיין לא הושלמה ודורשת משאבים רבים מדי חודש בחודש.

נא זכו והצטרפו להימנות למצווה חשובה זו של הרבצת והפצת אור
התורה לזכות את הרבים, הטו שכם וטלו חלק במשימה הגדולה

פנו עתה להנהלת המכון והצטרפו למשפחת התורמים והמנויים

לדבר המצווה הגדולה הנתונה בידינו

באין מענה השאירו הודעתכם ונשוב אליכם בהקדם

- ספרים
- למען השם
-
- סדרת ספרים
- ביאורים ומאמרים
- על המשימה המיטת תורה
-
- ספרים
- על הש"ס
-
- ספר
- המת ומחשבת
-
- ביאורי סוחר
-
- ספר
- אמונה ומחוקן
-
- מגאן
- תורה ודעת
-
- אמריכם
- תורה ודעת

הנצחות תורמים

קו בן מלך
03-3077354

מיתגיה מכון

סניפים 14 מקות מנוחה

עבודת הטיבה בבית מוסד
לשמוך סיקוריו רבני
מחולקים לפי נושאים
בכל התחומים

רשימת ספריו בן מלך
בספרייה המיוחדת ספריו השלם

מלון התחלה 054-8422488
כתובת אוהב ישראל 1/9

מזר עילית

קניית ספרים לפי סעיף 46

לתיבת הארית
mechonbenmelech@gmail.com

בשורה טובה למבקשי ה'

ניתן להאזין לשיעורי רבינו זצוק"ל בקו השיעורים

'קו בן מלך'

03-3077354

ישנה אפשרות לכוון במאגר הממוחשב ולהאזין לשיעורים
בפרשת השבוע

שמועו ותחי נפשכם

ויהי רצון שנוכה להגדיל תורה ולהאדירה

מכון כתבי בן מלך
הנהלה

הודעה חשובה ומשמחת לתורמי המכון

ניתן לקבל החזר מום

על תרומות למכון בגובה של

עד 35% מערך התרומה

לפי סעיף 46

אוצרות
בן מלך

מעיהם נתהפכו בקרבם מתוך גועל מאותו דם כאשר שתוהו מחוסר ברירה, גם נגרם להם חולי מעיים כתוצאה מכך, וגם מה שמתה הדגה, ובאש היאור ונגרם להם סבל של ריח רע, הרי היו בזה ארבעה סוגי יסורים קשים, וכן בכל מכה ומכה בדומה לזה.

ולדעת רבי עקיבא היה להם עוד קשיים ויסורים, ובכל מכה היו להם חמשה ענייני יסורים.

וכן על דרך זה הוא הביאור במה שלקו על הים הרבה מכות, שלא באה להם מיתתם במכה אחת, אלא מתו מתוך כמה מיני וסוגי סבל. לר"י הגלילי היה זה כבחנינת חמישים מכות. ולרבי אליעזר מאתיים סוגי יסורים, ורבי עקיבא הוסיף שסבלם על הים היה כמו חמישים ומאתיים מכות.

והרחיבו התנאים להאריך בענין קושי יסוריהם, בכדי להראות את ידידות ה' אלינו, ואת התמסרותו של הקב"ה להיניקם מאותם רשעים אשר עינו את עמו. וכאשר הבטיח לאברהם בברית בין הבתרים 'וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול'. וכן אנו נותנים הודאה ושבח על כך בברכת גאולה בערבית, שנוסף על כך שה' רב את ריבנו וגואלינו ומושיענו, הוא גם נוקם את נקמתינו - 'האל הנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו'.

* * *

כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה', הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר היאור ונהפכו לדם (י, יז)

בספר תהילים נכתבו מאורעות יציאת מצרים והמכות בפרק עח ובפרק קה, ויש להתבונן בשינויים שבסדר המכות לעומת מה שנכתב בתורה.

והנה במזמור עח מזכיר רק את מכות - דם, ערוב, צפרדע, ארבה, ברד, דבר, בכורות. אבל מכות כינים, שחין, וחושך אינם מוזכרים כלל, וכן סדרם שונה מהכתוב בתורה.

ויתכן שמכיון ששלשה מכות אלו הם האחרונות של דצ"ך עד"ש בא"ח, ובאו בלי התראה. על כן הם נגררים אחר המכות הקודמות להם, ולא היו חשובים בעיני המשורר לצייןם בפני עצמם.

עוד יש לומר שבמכות אלו היה רק צער, ולא היה בה נזק והרס בממון ובגוף. ועיין באבן עזרא שכתב

אלוקים את נאקתם ויזכור אלוקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב. וירא אלוקים את בני ישראל וידע אלוקים' (ב, כד). כלומר ששמיעת נאקתם גרמה התעוררות זכירת ברית האבות, ואף שברית האבות עומדת מצד עצמה. וביארנו שמצד הברית לבדה עדיין היה להם להמתין עד שימלאו ארבע מאות שנה מירידתם למצרים והתחלת העבדות. וכמבואר בחז"ל שלא עברו אלא רד"ו שנים מעת הירידה למצרים, ורק מצד מידת הרחמים חישב הקב"ה את ה'קץ', ונמנו ארבע מאות השנים מלידת יצחק. והיינו שמאחר ששמע את נאקת בני ישראל, על כן הקדים לזכור את ברית האבות, בטרם הגיעה העת, וזה הפירוש 'ואזכור את בריתי' שמחמת שמיעת נאקתם דילג הקב"ה על חשבונות הקץ, וזכר את ברית האבות מיד.

* * *

ויעשו כן משה ואהרן כאשר צוה ה' וירם במטה ויך את המים אשר היאור לעיני פרעה ולעיני עבדיו ויהפכו כל המים אשר היאור לדם. והדגה אשר היאור מתה ויבאש היאור ולא יכלו מצרים לשתות מים מן היאור, ויהי הדם בכל ארץ מצרים (ז, כ-כא)

במכילתא (פרשת בשלח פרשה ו) הנאמרת בהגדה של פסח - 'רבי יוסי הגלילי אומר מנין שלקו המצרים במצרים עשר מכות, ועל הים לקו חמישים מכות, במצרים מה הוא אומר (שמות ה') ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלוקים היא, ועל הים מהו אומר, וירא ישראל את היד הגדולה וגו', כמה לקו באצבע עשר מכות, אמור מעתה במצרים לקו עשר מכות, ועל הים לקו חמישים מכות. רבי אליעזר אומר, מנין אתה אומר שכל מכה ומכה שלקו המצרים במצרים היתה של ארבע מכות, שנאמר ישלח בם חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים. רבי עקיבא אומר מנין אתה אומר שכל מכה ומכה שלקו המצרים במצרים היתה של חמש מכות, אמור מעתה וכו' על הים לקו מאתיים וחמישים מכות'.

נראה בביאור הדברים, כי באו לתאר את עוצם המכות וגודל ענשם של המצרים, וביאור הדבר שכל מכה 'היתה של ארבע מכות', נראה דהיינו, שבכל מכה היו בה ארבעה פרטי יסורים. כגון, במכת דם היה צמאון גדול משום שלא היה להם מים לשתות, וגם

שנמנו שם רק המכות שפגעו בנפשות אדם, [ועיין מה שכתבו בזה האלשיך והמלבי"ם].

ומה שסידר ערוב צפרדע וארבה, נראה דהיינו משום שביקש המשורר לאחד את כל המכות של בעלי חיים. וכמו כן סמך מכת דבר למכת בכורות, שעניינם דומה.

*

ובמזמור קה מנה את המכות כסדר דלהלן - חושך, דם, צפרדע, ערוב, כינים, ברד, ארבה, בכורות. הרי שמכת דבר ושחין לא הזכיר כלל, ומכת חושך הקדים לכל המכות, וכן הקדים ערוב לכינים.

ונראה בזה, שבמזמור זה עיקר הדגש הוא על ראיית עוצם שליטת ה' בנבראים, ולכן פתח במכת חושך, שבו מעורר הדבר התפעלות ביותר, ונקט בלשון - 'שלח חושך ויחשיך, ולא מרו את דברו' (קה, כה). כלומר שהחושך היה שליח ה' לפגוע במצרים, ועיין ברש"י שם שהפסוק 'ולא מרו את דברו' קאי על המכות. כי זה הענין שמבקש להדגיש המשורר במזמור זה, נאמנות השליחות של המכות לעשות את רצון ה'. וכן בשאר המכות הדגש הוא על ציות הנבראים לה' 'אמר ויבוא ערוב', 'אמר ויבוא ארבה'. עיין שם.

ועל פי יש לבאר, שעל כן נעדרו במזמור זה דבר ושחין, כי לא שייך בהם לשון ציווי, ומצד המבט של גבורת ה' ויכלתו, הרי מכות אלו נכללים במכת בכורות, ויש בכלל מאתיים מנה, כי שחין הוא חולי הגוף, ואחר ששולט על חייהם אין רבותא במכת חולי 'מה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא' (בבא קמא סה), וכן במכת דבר, אחר שבידו הממשלה על חיי האנשים, אין רבותא לציין שהראה שליטתו על חיי הבהמות.

* * *

ויעשו כן ויט אהרן את ידו במטהו ויך את עפר הארץ ותהי הכינים באדם ובבהמה וגו'. ויעשו כן החרטומים בלטיהם להוציא את הכינים ולא יכולו ותהי הכינים באדם ובבהמה. ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלוקים הוא, וגו' (ח, יג-טו)

נתקשו המפרשים בכפילות הלשון 'ותהי הכינים באדם ובבהמה'. ובאבן עזרא פירש שבא ללמד שגם אצל החרטומים היו הכינים. ובפירוש ר"י בכור

שור ובאברבנאל ובמלבי"ם פירשו בכתוב 'ויעשו כן החרטומים בלטיהם להוציא את הכינים', דהיינו שעשו פעולות בכדי להסיר לסלק מהם את הכינים, ולא יכולו, ועל זה מסיים הכתוב שבעל כרחם היה הכינים באדם ובבהמה. [ויש לתמוה על פירוש זה כיצד יפרשו 'ויעשו כן החרטומים', וגם הלשון 'להוציא' אינו מתפרש כן והוי ליה למיכתב 'להסיר את הכינים'].

ונראה הביאור בזה, על פי מה שייסדו המפרשים (עיין רש"י לעיל ה, ל) שמצינו בסגנון לשון התורה ששב לספר מה שכבר נאמר, בכדי לשוב אל הענין הראשון 'כאדם האומר נחזור על הראשונות'.

והנה מה שאמרו החרטומים אל פרעה - 'אצבע אלוקים היא', מוסב על עצם מכת כינים, ולא על מה שהם לא יכולו להוציא את הכינים. וכאשר בא הכתוב לספר את אמירת החרטומים, אזי מכיון שהפסיק במעשה החרטומים שלא יכולו להוציא את הכינים, אם היה נאמר מיד מה שאמרו החרטומים, 'אצבע אלוקים היא', היה נראה שהדברים מוסבים על דבר זה, דהיינו על מה ש'לא יכולו' החרטומים להוציא את הכינים, ולכן שב הכתוב והזכיר את מה שכבר נאמר 'ותהי הכינים באדם ובבהמה', ללמדנו שעל דבר זה, הוא שאמרו החרטומים 'אצבע אלוקים היא'.

* * *

וישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ויאמר אליהם חטאתי הפעם, ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים. העתירו אל ה', ורב מהיות קולות אלוקים וברד, ואשלחה אתכם ולא תוסיפון לעמוד. ויאמר אליו משה, כצאתי את העיר אפרוש את כפי אל ה', הקולות יחדלון והברד לא יהיה עוד, למען תדע כי לה' הארץ (ט, כז-כט)

לעיל במכת צפרדע ובמכת ערוב כאשר ביקש פרעה להעתיר אל ה', קבע לו זמן למחר, וגם כאן קבע לו זמן 'כצאתי את העיר'.

ויש לעיין מה טעם מיהר להפסיק את המכה מיד בצאתו את העיר ולא קבע לו עד למחר. ונראה שהדבר קשור בהבדל בין הלשון בבקשת פרעה בצפרדע וערוב, ללשון האמור כאן, כי שם נאמר 'ויקרא פרעה למשה ולאהרן', אולם כאן נוסף 'וישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן', כלומר ששלח שליחים

ואכן כאן נקט בלשון 'אפרוש כפי אל ה', דהיינו שלא נצרך עבור זה להעתיך אלא רק יפרוש כפי ומיד יחדלו הקולות והברד.

ועיין ברש"י שכתב - 'כצאתי את העיר - מן העיר אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים'. ויש לעיין מדוע נכתב הדבר דווקא כאן ולא בצפרדע ובערוב.

ונראה פשוט שאף בצפרדע ובערוב הוצרך לצאת מן העיר להעתיך אל ה', אלא מאחר שבהם בלא הכי קבע לו זמן למחר, לא הוצרך לומר לפרעה היכן יעתיך אל ה'. אבל כאן שבא להפסיק את המכה באופן מייד, אלא שזקוק להעתיך לה' לשם כך, ולכן אמר לפרעה שימתין כשיעור זמן לצאת מן העיר, ואז הקולות והברד יחדלון.

לחפשם ולבקש מהם לבוא אליו. והיינו מכיון שהמכה היתה קשה עליו ביותר כל רגע ורגע, ולא יכול לעמוד בה, ולכן נעתר לו משה להעתיך מיד בצאתו מן העיר.

והנה בארבה מצינו יותר שנאמר 'וימהר פרעה לקרוא למשה ולאהרן' (י, טז). נוסף הלשון 'וימהר'. ואכן שם התפלל משה מיד, ואפילו לא המתין לצאת מן העיר - 'ויצא מעם פרעה ויעתר אל ה', ויהפוך ה' רוח ים חזק מאד וישא את הארבה וגו' (י, טז).

עוד יש לומר שבצפרדע ובערוב, גם להסרת המכה היה צריך נס, שאחרי שכבר היו במצרים צריך נס שילכו להם, ולנס שאינו נעשה על ידי פעולה מסוימת צריך קביעת זמן, כמו שביארנו לעיל. אבל בברד צריך רק שיפסיק הנס של ירידת הברד, ועל זה אין צריך קביעת זמן.

וידעתם כי אני ה'

להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו איכה ידע א-ל ויש דעה בעליון (תהלים עג יא), ומהם שיוודו בידיעה ומכחישים בהשגחה ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח הא-ל בהם ואין עמהם עונש או שכר, יאמרו עזב ה' את הארץ וכאשר ירצה האלוקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל ביטול הדעות האלה כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה-מחדשו, ויודע ומשגיח ויכול וכאשר יהיה המופת הוא נגזר תחלה מפי נביא יתברר ממנו עוד אמיתת הנבואה, כי ידבר האלוקים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים, ותתקיים עם זה התורה כולה.

ולכן יאמר הכתוב במופתים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ (לעיל ח יח), להורות על ההשגחה, כי לא עזב אותה למקרים כדעתם ואמר (שם ט כט) למען תדע כי לה' הארץ, להורות על החידוש, כי הם שלו שבראם מאין, ואמר (שם ט יד) בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו, כי בכל זה היו המצריים מכחישים או מסתפקים, אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כולה.

יצאת מצרים והמכות לגלות ולהודיע את שם ה'

אחת המטרות של יציאת מצרים על האותות והמופתים והנפלאות, היתה בכדי להודיע ולפרסם את שם ה' בישראל ובין אומות העולם. כדכתיב - 'וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם וגו'. ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים וידעתם כי אני ה' אלוקים המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים' (י, ג-ז).

וכתיב - 'וידעו מצרים כי אני ה' בנטותי את ידי על מצרים והוצאתי את בני ישראל מתוכם' (י, ה).

ובמשנה תורה - 'או הנסה אלוקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באותות ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדולים ככל אשר עשה לכם ה' אלוקים במצרים לעיניך. אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו' (דברים ד, לד-לה).

'ותתן אותות ומופתים בפרעה ובכל עבדיו ובכל עם ארצו כי ידעת כי היזידו עליהם ותעש לך שם כהיום הזה' (נחמיה ט, י).

וידועים דברי הרמב"ן בסוף פרשת בא - 'הנה מעת היות ע"ז בעולם מימי אנוש החלו הדעות

ובעבור כי הקב"ה לא יעשה את מופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון והחמיר מאד בענין הזה כמו שחייב כרת באכילת חמץ (לעיל י"ב טו) ובעזיבת הפסח (במדבר ט, יג), והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים במזוזות, ושנזכיר זה בפינו בבוקר ובערב, כמו שאמרו (ברכות כ"א). אמת ויציב דאורייתא, ממה שכתוב (דברים טז ג) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, ושנעשה סוכה בכל שנה.

וכן כל כיוצא בהן מצות רבות זכר ליציאת מצרים - והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלוקים, כי הקונה מזווה בזו אחד וקבעה בפתחו ונתכוון בעניינה, כבר הודה בחידוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, והאמין בכל פינות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו, שהוציאנו מאותו עבדות לחירות וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו.

ולפיכך אמרו (אבות פ"ב מ"א) הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שכולן חמודות וחביבות מאד, שבכל שעה אדם מודה בהן לאלוקיו, וכוונת כל המצוות שנאמין באלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין א-ל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפילות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפילת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לא-ל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו, וזו כוונתם במה שאמרו ז"ל (ירושלמי תענית פ"ב ה"א) ויקראו אל אלוקים בחזקה (יונה ג, ח), מכאן אתה למד שתפילה צריכה קול, חציפא נצח לבישה (עיי' ערוך ערך חצף).

ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם. עד כאן לשונו הזהב של הרמב"ן.

תקופות גילוי האלוקי מול תקופות הסתרה

והנה כאשר נתבונן בתקופות עם ישראל, יש

להבחין שהן בתקופת האבות והשבטים והן בתקופת בנין עם ישראל, התחלקה כל אחת מהתקופות לשני פרקי זמן, כאשר בחלק הראשון הופיע עליהם הגילוי האלוקי בתקפו באופן של הנהגה שמיימית, ובשלב השני הנהיגם ה' בהנהגה יותר נסתרת, כשהשגחה האלוקית עליהם טמונה וגלומה בדרכי הטבע.

וביארנו במקו"א כי למרות החסרון שיש בהנהגה הטבעית מצד הסתרת הגילוי, אולם מאידך יש בזה יתרון מצד השתלבות והתבססות המציאות האלוקית בתוך הבריאה בבחינת 'יירה בתחתונים'. מה שאין כן צורת הגילוי של ניסים ונפלאות אשר מרוב רוממותה, אין בה ביטוי לאור האלוקי בתוככי מצב הטבע.

ונמצא שמשני המצבים גם יחד מתבססת ידיעת ה' בעולם בכל גווני יפעתה והופעתה.

ויש להוסיף עוד שמהלך זה חזר על עצמו לכל אורך ימות עולם, בכל תקופה בפני עצמה, כאשר בכל תקופה לפי מהותה ואופיה המיוחד לה, היא מתחילה בצורה של אור גילוי אלוקי שמיימי, לעומת זאת חלקה השני של התקופה מתאפיין בהסתר פנים כאשר ההנהגה וההשגחה האלוקית מכוסה על ידי מהלך טבעי כדרכו של עולם, ורק על ידי התבוננות ניתן להכיר כי ה' פעל כל זאת.

תקופת האבות מול תקופת השבטים

ומצינו בזה שבעה תקופות אשר בכל אחת מהן מהלך זה חוזר ונשנה בכל פעם מחדש, ואלו הן.

א. בראשונה היה זאת בתקופת היסודות של עם ישראל' דהיינו בימי האבות והשבטים. כאשר בתחילת ימי האבות הופיע ה' עליהם בגילויים נפלאים והנהגה שמיימית, והיה פוחת והולך, עד שבימי השבטים כבר היתה ההנהגה באופן של הסתרה, וההשגחה עליהם היתה טמונה בתוך דרכי הטבע ובדרכו של עולם. אלא שבסופו של דבר לנוכח התוצאות, נחשף ונגלה שהאלוקים הוא הוא המוליך והמדריך את כל תהלוכות המציאות העולמית, למען הוציא לפועל את מחשבתו להיטיב לעם ישראל.

תקופת יציאת מצרים מול תקופת המדבר

ב. בפעם השנייה יש להבחין במהלך זה על שני חלקיו בתקופת 'צירת בניינו של עם ישראל' המתואר בספר 'שמות', ונשלם בספר 'במדבר'. בספר שמות

המובילה הכל לעבר התכלית הרצויה. וכן מפעם לפעם הבזיק אור של השגחה שמיימית גלויה כגון במלחמת סנחריב, ועוד.

תקופת דניאל מול תקופת עזרא

ה. פעם חמישית אנו רואים שני חלקים אלו 'בימי גלות בבל', המתוארים בשני הספרים 'דניאל' ו'עזרא'. והנה בחלקה הראשון של תקופה זו, אף שכל ההנהגה היתה באופי של הנהגה גלותית בשעבוד תחת מלכות נבוכדנצר, אך לאורך כל הספר מופיעים גילויים אלוקיים של רוח הקודש ואתות ומופתים, שנעשו לדניאל ולחנניה מישאל ועזריה. עד כדי כך שעל ידי זה נתפרסם גודל כבוד ה' בכל העולם, כמבואר באורך בספר 'דניאל'.

לעומת זאת בספר 'עזרא' שמסופר בו חלקה השני של תקופה זו דהיינו שיבת ציון, כולו מונהג בדרכו של עולם במהלכי הטבע על פי ציווי המלך ופעולות האנשים. וגם נס פורים שהיה בתקופה זו היה מלוּבש בדרך הטבע בדרכו של עולם, אלא שבהתבוננות בכל המאורעות רואים את יד ה' המכוונת הכל למען הצלת עם ישראל.

תקופת התנאים מול שאר ימי הגלות

ו. בשישית יש להבחין בשני שלבים אלו, 'בימי גלות אדום' שאחר חורבן בית שני, והנה למרות שתקופת הגלות כולה היא תקופת הסתר ואפילה, בכל זאת הבליו ניצוץ אור בראשית התקופה כאשר בתוככי המשבר והפורענות הנוראים בעת חורבן ביתר, אירע הנס שעליו תיקנו חכמים לברך ברכת 'הטוב והמיטיב' בברכת המזון, 'הטוב שלא הסריחו והמיטיב שניתנו לקבורה' (ברכות מח:). והיה בזה גילוי שכינה למען כבוד עם ישראל בתוך מצב הגלות.

אולם לאחר מכן במשך כל תקופת הגלות הארוכה קרוב לאלפיים שנה אין אנו זוכים אפילו לניצוצות אור מעין אלו, וכל ביטוי ההשגחה האלוקית עלינו הוא רק על ידי זה שמתוך מבט חודר בתוך מעמקי הסתר הפנים, ניתן לחשוף את השגחת ה' ושמירתו על קיומנו, כאשר על אף היותנו פזורים בין העמים ככבשה אחת בין שבעים זאבים העומדים עלינו לכלותינו בכל דור ודור, ובכל זאת שורד העם בכל המשברים, והרי הוא קיים ועומד למרות הכל.

תופעה נשגבה זו מעידה ומוכיחה שגם בעת

היתה הופעה אלוקית אדירה ועוצמתית ביציאת מצרים בניסים גדולים באותות ובמופתים ביד חזקה וזרוע נטויה, בקריעת ים סוף, במתן תורה, בירידת המן, בהוצאת מים מן הסלע, ובהשראת השכינה במשכן, הכל גילויים שמיימיים אדירים, שאין להם אחיזה בארץ. אופי הנהגה זו הוא ששרר בתקופת ספר שמות.

השלב השני של תקופה זו הוא בספר במדבר, שם כבר איננו עדים למחזות נאדרים כאלו, ואף שגם שם היתה נראית לעין כל ההנהגה האלוקית המובילה את ישראל, כאשר ענן ה' עליהם על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, וכל המעשים הנוראים במרגלים ובקורה, אבל אין מופתים אלו בדרגת הניסים הגדולים של תקופת ספר שמות. ומלחמת סיחון ועוג ומלחמת מדן, כבר היו מלחמות כדרכו של עולם, אלא שראו בעליל את השגחת ה' עליהם כאשר נתנם ה' בידם.

תקופת הכיבוש מול תקופת ההתנחלות בארץ ישראל

ג. שוב חזר מהלך זה בשלישית בארץ ישראל בתקופת 'הכיבוש והנחלה של ארץ ישראל', [וכמו שביארנו בזה ב'תורה ודעת' עלון 771 במאמר על ספר שמואל - פרק ג] כאשר בראשיתה של התקופה המתוארת בספר 'הושע' זכו להנהגה שמיימית עם ניסים ונפלאות כמו 'הירדן יסוב לאחור', 'שמש בגבעון דום', נפילת חומות יריחו, נפילת אבני הברד.

אולם בהמשך תקופת הכיבוש, שהוא מתואר בספר 'שופטים' היתה ההנהגה טבעית כדרכו של עולם, וההשגחה האלוקית היתה מזוהה דווקא בתוככי המציאות הטבעית.

תקופת שמואל ודוד מול תקופת מלכי יהודה וישראל

ד. ברביעית חוזר ונטווה מהלך זה בתקופת 'הישיבה והמלוכה', כאשר הגיעו ישראל אל המנוחה והנחלה בארצם, והחלו לעסוק בהנהגת העם וטכסיסי מלכות, אזי גם כאן מופיע השלב הראשון בזריחת הדרו בתפארת הגילוי האלוקי בימי שמואל ושאול ודוד ושלמה. כמתואר בספר 'שמואל'.

אולם מכאן ואילך הגילוי האלוקי פוחת והולך כמתואר בספר 'מלכים' והכל נעשה יותר טבעי, אלא שמתוך מהלך המאורעות ניכרה ההשגחה האלוקית

נפלאות (מיכה ז, טו). וגילויים שמיימים אדירים ככתוב - ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר (ישעיה מ, ה).

אמנם לאחר כך כל משך ימות המשיח, יהיו בו מצבים נשגבים אשר ישתלבו בדרך העולם, ודרכי הטבע בעצמם יביאו הצלחה מופלגת לישראל, ועצם המציאות תשגשג ותפרח ותבהיק, וכמו שביארנו בהרחבה במקו"א [ספר 'בן מלך' - גלות וגאולה] הוספות מאמר 'שלבי השראת השכינה בארץ' שכל הטובות והברכות המיועדים לעתיד, לא יהיו באופן של 'שידוד מערכות הטבע' כמו קריעת ים סוף וכדומה, אלא אדרבה, הם יהיו באופן של 'חיזוק מערכות הטבע', כלומר שהטבע עצמו יתחזק ויקבל תוספת כח ועצמה, והעולם יוציא לפועל את הכוחות הטמונים בו, הארץ תחשוף ותפיק את הכח האלוקי הנמצא בה, וכמו שכתוב - 'והיה אור הלבנה כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת הימים' (ישעיה ל, כו), 'טפו ההרים עסיס והגבעות תלכנה חלב' (יואל ד, יח), 'הרה ויולדת יחדיו' (ירמיה לא, ז ועיין שבת ל:), 'וניגש חורש בקוצר' (עמוס ט, יג), 'ג'ר זאב עם כבש, ונמר עם גדי ירבץ, ועגל וכפיר ומריא יחדיו ונער קטון נוהג בס' (ישעיה יא, ו), דהיינו שכוחות הטבע ישתכללו ויתגברו ביותר, ועצם טבע העולם יתגבר ויתחזק בצורה נשגבה למענם של עם ישראל.

יהי רצון שנוכה לזה בקרוב במהרה בימינו אמן.

הסתרת הפנים, יד ה' שומרת על המשך קיום עם ישראל, בדרך סמויה מן העין. וכמו שאמרו חז"ל - למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה, שהחזירו עטרה ליושנה, אתא משה אמר הא-ל הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה ואמר נכרים מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו וכו' איה גבורותיו וכו', אתו אינהו ואמרו אדרבה - זו היא גבורת גבורתו וכו', אלו הן נוראותיו, שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות (יומא סט:).

וידועים דברי היעב"ץ בסידורו - מי שיעיין ביחוד ענייננו ומעמדנו בעולם, אנחנו אומה שה פזורה... מה רבים היו צרינו, מה עצמו נשאו ראש הקמים עלינו מנעורינו, להשמידנו לעקרנו לשרשנו... גם לא יכלו לנו לאבדנו ולכלותנו... חי נפשי, כי בהתבונני בנפלאות אלו, גדלו אצלי יותר מכל ניסים ונפלאות שעשה ה' יתברך לאבותינו במצרים ובמדבר ובארץ ישראל, וכל מה שארץ הגלות יותר, נתאמת הנס יותר ונדוע מעשה תקפו וגבורתו (סולם בית-א ב).

שלבי גילוי וטבע בימות המשיח

ז. שני שלבים אלו של 'גילוי אור' וגילוי טבעי יחזרו ויבואו באופן כפול ומכופל ובצורה מושלמת בפעם השביעית ב'ימות המשיח'.

כאשר בחלק הראשון של תקופה זו בעת ביאת הגאולה, יהיו ניסים נפלאים בשידוד מערכות הטבע, כמו שכתוב - כימי צאתך מארץ מצרים אראנו

היכל השבת

כולם ישבעו ויתענגו מטובך

מינים הבאין לפניו, ורבי יהודה 'היה אוכל פת בחול יותר מבשבת' - 'שהיה שבע במיני מעדנים'.

כלומר שלכו"ע יש שינוי באופי האכילה בשבת, משום חשיבות הסעודה ותוספת המאכלים, אלא דלחד תנא הדבר גורם לריבוי אכילת פת, ולחד תנא הדבר גורם למיעוט אכילת פת.

שיעור אכילת פת בשבת

בענין סעודות השבת מצינו דבר נפלא, שנחלקו בגמרא (כתובות סד:): רבי מאיר ורבי יהודה בשיעור אכילת פת בשבת, לגבי קביעת שיעור מזון לאשה. ועיין שם ברש"י שמבאר שרבי מאיר היה 'רגיל לאכול פת בשבת יותר מבחול' - 'שהיה ממשיך פת לכל

1. ויש לציין שבבית המקדש היה ביום השבת ריבוי פת לפני ה', פי עשרים וחמש מאשר בימות החול. כי בכל יום היתה באה

והנה בזמננו יש את שני האופנים כן עמא דבר, שבסעודת הלילה מרבים באכילת פת ומוסיפים להביא על השולחן מינים שמלפתים בהם את הפת, והוא כדעת רבי מאיר. ואילו בסעודת היום ממעטים באכילת פת, ועיקר האכילה בסעודה זו הוא במאכלי שבת הנכבדים, והוא כשיטת רבי יהודה.

סדר האכילות בשלש הסעודות

ונראה הטעם בזה על פי מה שביארנו במקו"א (בן מלך - שבת קודש' שער ד מאמר ד) שבמצות שלש סעודות, כל סעודה יש לה אופי מיוחד, וכלל שלש הסעודות הוא כעין סדר אכילה אחד שלם.

כי הנה כתיב בפרשת המן - 'בתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבוקר לשבוע' (שמות טז, ח). ולמדו מזה בגמרא - 'מכאן לימדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בלילה' (יומא עה:). ונראה הביאור בזה, שסדר אכילת האדם הוא מבוקר עד ערב, בבוקר אוכל את הסעודה הראשונה, וסעודה זו מטרת האכילה היא בכדי 'לשבוע' ולכן עיקר אכילתו בה הוא לחם, אולם בערב כשהוא כבר שבע מסעודת הבוקר, אזי מטרת אכילתו היא לענוג, ולכן עיקר האכילה בסעודה זו היא 'בשר לאכול', שאכילת בשר אינה באה לשביעה אלא לתענוג. וכמו שאמרו - 'לימדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא לתאבון' (חולין פד:).

והנה שבת קודש הוא יום בפני עצמו, וכל שלש הסעודות הם 'סדר אכילה אחד' של יום השבת, והסעודה הראשונה אף שהיא בלילה, אבל מכיון שהיא הסעודה הראשונה של יום השבת, ולכן גדר אכילתה הוא 'לשבוע', והסעודה השניה אף שהיא בבוקר עיקרה 'לענוג', כעניין 'בשר לאכול'. [ומצינו בתפילת שבת קודש שני הבחינות של שביעה וענוג - 'כולם ישבעו ויתענוגו מטובך']. והסעודה השלישית היא בבחינת 'קינוח סעודה'.

[ואף שבימות החול בערב הוא כבר שבע מסעודת הבוקר כנ"ל, אולם בליל שבת כשיש לו לאדם נשמה

יתירה ורוחב לב, וגם מאכלי שבת יש בהם טעם לשבח, אזי תאב האדם גם לאכילת שביעה. אמנם איתא בשו"ע שאכן - 'דרך אנשי מעשה להתענות בכל ערב שבת' (או"ח סימן רמט סעיף ג). והיינו כדי שתהא סעודת השבת הראשונה 'לשבוע' כראוי].

ואכן כך הוא מנהג העולם שבסעודה הראשונה בליל שבת תאבים לשבוע ומרבים במינים ללפת בהם את הפת, והוא כדעת רבי מאיר, כנ"ל. ובסעודת שחרית עיקר האכילה בו הוא המאכל החשוב הבא לכבוד שבת, כגון הבשר והחמין, ומחמת כן ממעטים באכילת פת, והיינו כדעת רבי יהודה. ובסעודה השלישית אוכלים מאכלים קלים, בבחינת קינוח סעודה.

[ובגדר זה מיושב דעת הפוסקים ש"ל שהסעודה השלישית יוצא בה ידי חובתו במיני תרגימא (שו"ע או"ח סימן רצא סעיף ה ובטור וראשונים בשם רבותינו הצרפתים) ולכאורה צ"ע מאי שנא דין סעודה שלישית משאר סעודות, וכן תמה בריטב"א (סוכה כז). 'ומי חילק ביניהם', דהא כל שלש סעודות ילפינן מאותו ילפותא דכתיב 'תלתא פעמים היום', ומאי אולמיה דהני סעודות יותר מהסעודה השלישית. ולפי דברינו מבואר שפיר שדין זה נובע מעצם אופי החלוקה של שלש הסעודות כנ"ל, שהשלישי מטבעו בא באופי של קינוח סעודה, ולכן יש מקום לומר שיוצא ידי חובתו במיני תרגימא].

שלש הסעודות - ברכה, קדושה, מנוחה

ועוד יש לומר בעומק טעם הדבר, על פי מה שביארנו במקו"א (ספר 'בן מלך - שבת קודש' - שער א מאמר ז) שבליל שבת עוסקים יותר בעניין 'ברכת השבת', וכן בנוסח התפילה בערבית מוזכר 'הברכה' שביום השבת, 'וברכתו מכל הימים'. וכן בזמירות שתיקן האריז"ל בסעודת הלילה מאריך בעניין ברכת היום ומדגיש 'לאפשא זינין' דהיינו ריבוי המאכלים שזה נובע מגדר 'ברכת היום'.

ואכן בליל שבת הבית מלא במיני מאכלים, וברכת השבת ניכרת בו ביותר, ובמיוחד לעומת שאר

מנחת חביתין שהיא עשרון אחד, והנה מנחת חביתין עניינה הבאת לחם, וכמו שמצינו בגמרא (מנחות עו). שמנחת חביתין באה אף היא י"ב לחם, דיליף מלחם הפנים בגז"ש. ואילו ביום השבת נאכל בו גם לחם הפנים דהיינו י"ב לחמים שכל אחד מהם שיעור שני עשרונים. מה שאין כן הבשר היה רק פי שניים, שהרי קרבנות המוספין בשבת הם שני כבשים יתר על עולת התמיד שבכל יום, שהם שני כבשים.

הלילות, שמזון היום כבר תם ואזל, והבית ריקם עד שימלאו אותו שוב למחרת בבוקר.

ואילו בשבת בבוקר ניכר יותר 'קדושת השבת', כיון שהוא זמן שיוצא בו האדם לעבודתו בכל יום, ובשבת קודש אינו יוצא למלאכתו מצד קדושת היום, אלא חלף זאת עוסק במצוות היום והולך לבית הכנסת לעסוק בתפילה ובתורה. וכן בנוסח התפילה של שחרית מודגש 'שמירת שבת'. וכן מציינים בברכת יוצר את ה'עונג' - 'תפארת עטה ליום המנוחה עונג קרא ליום השבת' ובתפילת מוסף 'מענגיה כבוד ינחלו, טועמיה חיים זכו', שהשמירה והעונג יסודם מצד 'קדושת היום', כדכתיב - 'וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד' (ישעיה נח, ג).

ואילו בסעודה השלישית הוא זמן שבו האדם הוא 'מדושני עונג' שנפשו רוויה מכל העונג ו'מנוחת השבת', וניכר בו השפעת הנשמה היתירה, וכן בנוסח תפילת מנחה מודגש 'מנוחת אהבה ונדבה מנוחת אמת ואמונה מנוחת שלום ושלווה והשקט ובטח'

'כירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם'. ומזה נובע במקביל בחינת הסעודה באופי של 'קינוח סעודה', כי כאשר האדם נמצא במצב של מדושני עונג אזי אכילתו היא בבחינת קינוח סעודה. והבן.

ויש להוסיף בזה דהנה איתא בגמרא (שבת קיז): שמצוות שלש סעודות בשבת למדים מהפסוק שנאמר לגבי אכילת המן בשבת (שמות טז, כה) שכתוב בו שלש פעמים 'היום', והנה הראשון נאמר לגבי המן עצמו 'אכלוהו היום' כלומר שיש לאכול מצד עצם חשיבות המאכלים, שהם מאכלי שבת. וזה מקביל לבחינת 'סעודת הלילה' הבאה לרגל 'ברכת היום'. ובפעם השנית כתיב 'כי שבת היום לה' כלומר אכילה מצד כבוד השבת, והיינו אכילת עונג הבאה לרגל כבוד 'קדושת היום'. והשלישי 'היום לא תמצאוהו בשדה' כלומר שהיום הוא יום מנוחה, ולכן האכילה היא מצד 'מנוחת היום' ומתנת ה'נשמה יתירה', וכמו שפירש רש"י - 'נשמה יתירה' - רוחב לב למנוחה ולשמחה, ולהיות פתוח לרווחה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו' (ביצה טז). והוא בחינת 'מדושני עונג'.

חכמה ומוסר

במצוותיו חפץ מאד

שני עניינים אלו הם כנגד שני הבחינות של היחס שלנו כלפי ה', בחינת 'עבד' ובחינת 'בן'.

העניין של ציות ושמיעה בקול ה', הוא מצד בחינת 'עבד', כדכתיב 'עבדי הם'. ועניין היושר והקדושה שיש בעצם המצוה הוא בחינת 'בן', כדכתיב 'בנים אתם לה' אלוקיכם'. כדרך האב המלמד את בנו ארחות חיים ומדריכו להועיל בדרך הישר.

ועל האדם להיות שלם בשני הדברים האלו לעמוד לפני ה' כעבד נאמן, ולהתהלך עמו כבן מסור.

לחיות עם שני הרגשות בעת הקיום

שני רגשות אלו צריכים לפעם בקרבנו כאשר אנו באים לקיים את המצוות. בראש וראשונה, רגש הציות לקול השי"ת, שאנו משועבדים לתורה ולציווי ה', ומקיימים גזירת מלך.

שני מטרות במצוות - ציות וצדק

המצוות שציוונו השי"ת בתורתו, יש בהם שני מטרות.

א. כדי שנלך בדרך נכונה וראויה, ונהיה ישרים והגונים בהנהגת יושר וצדק, ובכדי שנפשו תתעדן ותתקדש במעלות רוממות וקדושה, שכל אלו הם עצם תוכנם ועניינם של כל תרי"ג המצוות.

ב. שבכך אנו שומעים בקול ה' ומצייתים לו, עושים את הישר בעיניו והולכים בדרכיו. ושורש קיום המצוות הוא בהיותם "מצוות" - כשמים - הדברים שציוונו אלוקינו. ומכיוון שהמצוות מקיפות את כל חיי האדם, נמצא שהוא מעמיד את כל מציאותו כעבד לרשות האדון, והריהו עבד נאמן המציית לכל אשר יורה לו מלכו. (עיין רמב"ן דברים כב, ו).

דרך התורה, כלומר, שסדרי העולם יכוננו כראוי רק כאשר ינהגו בני האדם כפי משפטי התורה.

ואין זה מצד שכר המצוות בחינת 'אוכל פירותיהן בעוה"ז', אלא הוא משום שכן ראוי ונכון שעל ידי קיום התורה יהיו סדרי עולם תקינים ומיושבים. וכך נאה ויאה שבהליכה במסילתה יהיה נועם ושלום, וכדכתיב - **דרכיה דרכי נועם, וכל נתיבותיה שלום** (משלי ג, טז).

וידעיה זו יש בה גם בכדי להעניק לאדם תבלין כנגד יצר הרע, לחזקו ולעודדו להלך בדרך הישרה, שעל ידי כך גם ימצא שלום בנפשו ויזכה לשלווה ומנוחת הדעת. וכל זה הוא עניין נוסף ורווח צדדי, אבל המטרה של המצוות הם כאמרו א. לשמוע בקול ה'. ב. למען נלך בדרך טובים ולעשות הישר והטוב.

שני היסודות המחייבים את המצוות בלשון המקראות

והנה בפרשת אחרי מות כתוב - **דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלוהיכם. כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחוקותיהם לא תלכו. את משפטי תעשו ואת חוקותי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלוהיכם; ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה'** (ויקרא יח, ב-ה).

ויש להתבונן בכפילות הדברים בפרשה זו, שלאחר שהזוהרתנו תורה על שמירת כלל המצוות וההליכה בחוקי התורה, על דרך השלילה והחיוב - שלא נעשה כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען, ובל נלך בחוקות הגויים, אלא את משפטי ה' ואת חוקותיו נשמור, לקיים מצוותיו וללכת בדרכיו - שוב הוסיף הכתוב והדגיש - 'ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה''. ויש להבין מה מלמדנו המקרא האחרון להוסיף על ענין ראשון.

עוד יש לדקדק, כי הנה שני המקראות הראשונים פותחים וחותמים בענין אחד - 'אני ה' אלוהיכם', אך הפסוק האחרון חותם בצורה שונה - 'אני ה' [בלא תיבת 'אלוהיכם']'. והדבר אומר דרשני.

ונראה שבפרשה זו מודגשים שני יסודות שרשיים, להיותנו משועבדים לחוקי התורה, ושני עניינים

עלינו להתבונן כי אנו באים עתה לציית ולשמוע בקול ה' ולעשות ככל אשר דיבר אלינו וציוונו בתורתו, בדקדוק ובדייקנות. ועצם הציות מבטא עבדות, זהו הביטוי המושלם לכך שאנו עבדים לה' ונכנעים למלכותו יתברך. ויש נחת רוח לפניו מעצם הציות והשמיעה בקולו, וכדאיתא בחז"ל - **נחת רוח לפני, שאמרת ונעשה רצוני** (ספרי שלח פיסקא א).

אכן יחד עם זה עלינו להתעורר אל הרגש של עצם תוכן המצוות, שהם הנהגה קדושה, יושר אמת וצדק, ולעומת זאת כל חטא הוא עיוות, דרך עיקש ופתלתול, הנהגה מגונה ותועבה. והוא משלימות הקיום שיכלול גם רגש וכוונה זו בעת העשייה.

עוד יש במצוות מעלה נשגבה, שעל ידם מתעלה האדם לדרגות של שלימות וטהרה, רוממות וקדושה, עד למעלות רמות של דביקות בה' ורוה"ק, ואילו החטא מביא עליו ירידה וטמטום, שפלות ורוח טומאה וריחוק מאת פני ה'.

[ובספרי חכמי הסוד מבואר כי על ידי המצוות נפעל תיקונים ושלימות בספירות ובעולמות העליונים. והיינו, שבעומקם של דברים, העולם הזה הוא בבואה והשתלשלות של העולמות העליונים שהם הרובד הפנימי של המציאות, והריהם כחסיבה אחת של מערכות המושפעים זה מזה. והשלימות שאנו פועלים על ידי המצוות בתוכן המסויים לכל מצוה, מעוררת את שרשיהן בעולמות העליונים המכוונים כנגדם. ומשם נשפע אור חוזר להשפיע אור מידה זו בעולם הזה, ואכמ"ל].

המצוות גם נועם

קיום התורה והמצוות מצינו בהם עוד ענין נוסף, שקיומם מהווה סגנון חיים של נועם ועריבות. שכן ההליכה בדרך התורה מביאה לנפש האדם עונג ונחת רוח, וכן הזהירות מן החטא מביא ישוב הדעת ושלום ושלווה לנפש האדם, ומאידך ניתן לראות בחוש, כיצד העבירות משבשים את העולם, ומסכסכים ומסבכים את החיים.

אכן אין זה מטרת המצוות, שהרי לא ניתנו המצוות למען נועם החיים וגם לא עבור הסדר הטוב בעולם הזה, וכעין שאמרו 'מצות לאו ליהנות ניתנו'. אלא הוא עניין נוסף, מצד 'אסתכל באורייתא וברא עלמא', שהקב"ה ברא את עולמו באופן המתאים עם

ואין אנו מצריים כיושבי הארץ שמשם הוציאנו ה', ואין אנו כנעניים אשר אל ארצם אנו עתידים לבוא, אלא מובדלים ומיוחדים אנו בהיותנו עם ה' והוא אלוקינו, לכן אין לנו לנהוג כתרבות העמים וכמעשיהם, אלא את חוקות ה' ומשפטיו אשר צונו, אותם לבד נשמור ואותו לבדו נעבוד.

מעבר לכך בא הכתוב להוסיף - 'ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה'', פסוק זה בא להדגיש את יסוד חובת ההליכה בדרך התורה בשל היותה 'תורת חיים', כי מאחר שהמצוות הללו - חוקי ומשפטי ה' המה, הרי שזוהי דרך האמת והנכונה למען חיינו, והחוקים הללו הינם חוקי חיים ישרים וצדיקים בתוכנם ובמהותם, בהיותם מכוונים את האדם כיצד להנהיג את אורח חייו כראוי, לתקן אורחותיו ולישר דרכיו, אשר בהם יהיו חיינו בעולם מתוקנים ונכונים, כמו שנאמר (דברים ו, כד) ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלקינו לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה. ואומר (דברים ל, יט): ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך.

אי לכך, לא זו בלבד שמצויות אנו לשמור את חוקי ה' וללכת בדרכיו באשר הוא אלוקינו ולו אנחנו, אלא גם משום 'אני ה' - כיון שתורתנו הקדושה היא תורה אלוקית. לפיכך הדרך הזאת אשר בה אנו מצויות ללכת, זו היא הדרך הישרה שיבור לו האדם החפץ בחיים, לפי שזו היא תורת החיים ואין בלתי, ויסוד גדול בפני עצמו הוא, לחובתנו לדבוק בה מצד היותה דרך האמת והצדק, ולשמור את חוקי התורה ומשפטיה מצד גודל קדושתם ומעלת ערכם הפנימי, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם.

נפרדים הם אשר כל אחד מהוה יסוד מכוח עצמו לחייב אותנו ללכת בדרכי ה' ולנצור חוקיו ומשפטיו.

בראש ובראשונה פותח הכתוב 'אני ה' אלוקים'. מאחר שהוא אלוקינו ובנו בחר להיות לו לעם, והרי אנו עמו וצאן מרעיתו, שומה עלינו לדבוק אך ורק בדרכיו ולשמור את חוקיו, ולא להתנהג בדרכים זרות וכתרבויות הגויים וחוקותיהם. וענין זה הוא יסוד בזכות עצמו, אף אלמלא ידענו על קדושתם וערכם הפנימי של חוקי התורה, לעומת פחיתות חוקות הגויים וגנותם. ואכן מכאן למדו חז"ל (עיין רש"י) איסור על מעשים שיש בהם משום דרכי האמורי או משום חוקות הגויים, ולא דווקא משום שהם מעשים מגונים, אלא עצם היותם דרכי האמורי, מהוה סיבה מספקת בפני עצמה שלא נעשה כדוגמתם, ועצם היותם חוקות הגויים, אף אלמלא נמצא דופי וגנאי בגוף המעשים ובאופיים העצמי, הרי שלא יכירו את מקומם בקרב ישראל.

ואכן אין הכתוב מציין בכאן את הרוע שבחוקות הגויים ואינו עוסק עתה במעלת מצוות ה' וצדקת דרכיו, אלא מציין את יסוד חובת ההליכה בדרכי ה' מצד גדר 'אני ה' אלוקים' - אלוקים דייקא: הואיל

התודה והברכה לידידנו הכבדים מתומכי ממונו
שנטלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **מאיר אקער** שליט"א
לרגל נישואי בנו

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **אברהם לב** שליט"א
לרגל נישואי בתו

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **אליהו נחום פרנקל** שליט"א
לרגל הולדת בנו

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **ראובן קרישבסקי** שליט"א
לרגל היכנס בנו לעול תומ"צ

ברכת מזל טוב ורוב נחת
שלוחה מאתנו מקרב לב למעלת כבוד האי גברא רבה ויקיאר,
מחשובי אברכי קהילתנו, איש חמודות ורב תבונות מתומכי ממונו

הרה"ח רבי **משה צבי רובינפיין** שליט"א
הרגל השמחה השרויה במעונו
באירוסיו בתו עב"ג למזל טוב

יהי רצון שיזכו הוא ומשפחתו לרוות רוב נחת דקדושה מהם ומכל צאצאיהם לתפארת המשפחה הנכבדה וזכות החוקת והעמדת התורה תעמוד לכם להתברך בכל הברכות האמורות בתורה וימלא א"ל כל משאלות לבכם לטובה ולברכה אמן

המברכים
הנהגות המנון

 בחסות
בית שלום
ביטוחים לוצקין
מרכז ישיבות

המעוניינים לתרום את הוצאות הגיליון לזיכוי הרבים,
נא לפנות ל- 054-8422488 או למייל mechonbenmelech@gmail.com